

Nr 230.

Av herr Björck, Wilhelm, om anslag till bibliotekskurser.

I årets statsverksproposition har föreslagits indragning för budgetåret 1932/33 av anslagen till åtskilliga kurser av olika slag. Ett av dessa kursanslag är anslaget till bibliotekskurser, som sedan en lång följd av år utgått med 12 000 kronor årligen. Av flera skäl skulle emellertid ett indragande för ett år av detta anslag medföra synnerligen betänkliga konsekvenser, som skulle drabba biblioteken i en grad, som ej kan sägas stå i någon som helst proportion till den både absolut taget och i förhållande till hela folkbiblioteksanslaget relativt ringa besparing, som härmed kan vinnas.

Folkbiblioteksväsendet intager såtillvida en särställning i jämförelse med åtskilliga andra områden, på vilka kurser anordnas, att den enda utbildning, som står till buds är den, som kan vinnas genom deltagande i dessa kurser, under det att flertalet andra kurser ha naturen av fortbildningskurser. I förevarande avseende äro bibliotekskurserna analoga med de kurser för lärare vid fortsättningsskolor, som anordnas och för vilka även för nästa budgetår i statsverkspropositionen begärts anslag.

Bibliotekskurserna ingå i själva verket som en nödvändig beståndsdel i den omorganisation på folkbiblioteksområdet, som år 1929 företogs. Sagda omorganisation innebar dels en väsentlig ökning av statsunderstöden, dels som ett lika viktigt led vissa åtgärder för stödande av ett mera kvalificerat biblioteksarbete. Av avgörande betydelse i sistnämnda avseende äro de åtgärder, som gå ut på att främja, att vid biblioteken anställda i största möjliga utsträckning bli väl skickade att stå till tjänst vid det självbildningsarbete, som i biblioteken bedrives. Vikten härav underströks också flerstädes i den proposition, som låg till grund för 1929 års nyorganisation.

De föreskrifter i kungl. kungörelsen den 24 januari 1930 (nr 15), angående understödande av folkbiblioteksväsendet, som gingo ut på att främja anställandet av kvalificerad personal i de *kommunala och med dem likställda folkbiblioteken*, äro följande.

I § 4 c) föreskrives som villkor för statsunderstöd om minst 2 000 kronor, att bibliotekariens kompetens skall prövas och godkännas av skolöverstyrelsen.

I § 8 a) föreskrives som villkor för tilläggsunderstöd för handbokssamling och läsrum i städer, köpingar och municipalsamhällen, att läsrummet skall hållas tillgängligt »under sakkunnig ledning».

I § 9 lämnas föreskrifter om särskilt tilläggsunderstöd i viss proportion till ersättningen till egentlig bibliotekspersonal, under villkor bland annat att »den personal, till vilken den skall utgå, av Överstyrelsen befunnits besitta erforderlig kompetens».

I fråga om *bibliotek tillhörande riksförbund* för biblioteks- och studie-cirkelverksamhet gälla på alla punkter motsvarande bestämmelser (§ 13 c, § 14).

I fråga om *centralbibliotek* gäller som villkor för statsunderstöd, »att dess föreståndare och övriga personal besitta erforderlig kompetens» (§ 27).

I fråga om *folkskolornas bibliotek* har i kungl. kungörelsen den 9 oktober 1931 (nr 346) § 40 föreskrivits om särskilt tilläggsunderstöd i proportion till ersättningen till bibliotekspersonal under villkor bland annat, att »den personal, till vilken den skall utgå, av Överstyrelsen befunnits besitta erforderlig kompetens».

Med anledning av de krav på kompetensprövning, som i kungl. kungörelsen den 24 januari 1930 stipulerats, har det redan tidigare årligen utgående anslaget till bibliotekskurser, sedan nyorganisationen börjat genomföras, så disponerats, att huvuddelen av anslaget använts till bibliotekskurser av det omfång, som för personer anställda vid folkbibliotek av olika storlek och olika typer kunde anses önskligt för sådant godkännande av kompetensen, som ovan omnämnts. Deltagandet i dessa kurser har varit obligatoriskt för godkännande av kompetensen i de fall, där författningen föreskrivit kompetensprövning och vederbörande ej tidigare genomgått likartad kurs eller kompetensen kunde anses på annat sätt styrkt. Endast en mindre del av anslaget har använts till ett par kortare kurser avseende bibliotekspersonal, i fråga om vilken ingen dylik kompetensprövning föreskrivits, men för vilken möjlighet till deltagande i en bibliotekskurs ansetts vara av särskild betydelse.

Vid samtliga dessa kurser har minst ungefär halva timantalet ägnats åt genomgång av och diskussioner angående litteratur (skönlitteratur, utlåningslitteratur inom olika vetenskaper, handböcker samt bibliografiska hjälpmedel vid bokinköpen), återstoden åt bibliotek tekniska frågor (katalogisering, klassifikation, utlåningsmetoder), statsanslag, samarbete med andra grenar av folkbildningsarbetet m. m.

De kurser, som med utgångspunkt från dessa principer anordnats under de båda budgetår, som förflutit, sedan riksdagen beslutat om omorganisation av folkbiblioteksväsendet äro följande.

1) *Längre kurser om 5 månader för utbildning av personal för stadsbibliotek och andra större folkbibliotek med biblioteksarbete som huvudsyssla.* Vid kurser av detta slag ha stipendier ej utdelats. Avgifter ha utgått av deltagarna. Dylika kurser ha alltsedan 1926 ordnats varannat år.

2) *Kurser om dels 22—25 dagar, dels 10—11 dagar, avsedda för bibliotekspersonal, vars kompetens skall prövas av Skolöverstyrelsen enligt kungl.*

kungörelsen den 24 januari 1930 (nr 15) och som ej genomgått i punkt 1 omnämnd kurs. Stipendier ha utgått liksom viss reseersättning, dock ej mer än till cirka 30 deltagare i varje kurs.

Av dylika kurser ha ordnats första året efter omorganisationen (budgetåret 1930/31) en om 25 och en om 11 dagar, den förra oktober 1930, den senare januari 1931. Andra året (budgetåret 1931/32) tillät till buds stående medel ej att ordna mer än en dylik kurs (juli—augusti 1931). Denna kurs var planlagd så, att hela kursen omfattade 22 dagar, men att halva antalet deltagare från de mindre av de bibliotek, för vilka kursen var avsedd, deltog endast i förra hälften av kursen, under det att halva antalet, som representerade de något större biblioteken, deltog också i den återstående hälften av kursen, till vilken koncentrerats en något fylligare behandling av vissa frågor av särskilt intresse för dessa något större bibliotek. Det antal deltagare, som kunnat antagas, visade sig båda åren otillräckligt, men de som på grund av de begränsade medlen ej kunnat utses till deltagare med stipendier, fastän de hörde till de kategorier, som skolat deltaga i dylik kurs, ha fått välja mellan att deltaga utan stipendium (med eventuellt anslag av resp. bibliotek) eller vänta att deltaga till ett följande år, i vilket senare fall, om ej särskilda skäl talade för ett provisoriskt godkännande av kompetensen, lägre statsunderstöd utgått.

3) Kurser om 3 dagar i län med nyinrättat centralbibliotek, för vinnande dels av någon utbildning av personal vid bibliotek mindre än dem, som tillhörde tidigare omnämnda kategorier, dels av ett samarbete mellan de nygrundade centralbiblioteken och bibliotekarierna vid de mindre biblioteken, så att de senare skulle kunna bättre utnyttja fördelarna av centralbiblioteksorganisationen.

De begränsade resurserna ha tillåtit anordnande av dylika tre-dagars kurser blott i två av de fyra län, som hittills ha centralbibliotek (i Värmlands och Malmöhus län), under det att det måst anstå med kurser i övriga två.

Vid ingen enda kurs har kunnat antagas deltagare representerande skolbiblioteken.

För budgetåret 1932/33 erfordras ingen 5-månaders-kurs, då innevarande år en dylik kurs hålles och inga skäl finnas att räkna med att åtgången på utbildad arbetskraft med heltidstjänst skall bli större än tidigare, då blott en kurs vartannat år ordnats.

Däremot är det nödvändigt med minst en kurs om cirka 20 dagar av samma art som ovan under punkt 2 omförmäls.

Som av den inledande redogörelsen framgår, äventyras grunderna för statens nyligen företagna omorganisation av folkbiblioteksverksamheten, om den i författningen föreskrivna kompetensprövningen och den utbildning, som härför är en förutsättning, skulle bortfalla.

Teoretiskt kan tänkas den möjligheten, att för nästa budgetår provisoriskt till alla bibliotek, som ansöka om sådant understöd, som förutsätter kompetensprövning, beviljas av dem begärda anslag med så högt belopp, som skolat utgå, därest kompetensen kunnat godkännas. Då en mycket stor procent (i fråga om vissa typer av bibliotek det alldeles övervägande flertalet) av de bibliotek, som skulle kunna få tilläggsunderstöd för biblioteks-personal, för den händelse personalen prövades kompetent, ej hittills ansökt om dylikt understöd, är det ej uteslutet, att denna utväg skulle medföra, att dylikt provisoriskt godkännande av kompetensen under här angiven förut-sättning skulle komma att lämnas i ett mycket stort antal fall. Särskilt skulle detta kunna bli fallet, om det bleve för biblioteken bekant, att anslag skulle kunna tänkas komma att utgå med de högre beloppen utan att det vore nödvändigt med deltagande i kurs av något slag. Från bibliotekssyn-punkt skulle följderna härav lätt kunna bli högst betänkliga. Härtill kom-mer, att de ekonomiska konsekvenserna skulle bli svåröverskådliga. Det vore rent av tänkbart, att med en dylik praxis ökningen i utgifterna för dylika tilläggsunderstöd skulle kunna tänkas komma att ej obetydligt över-stiga utgifterna för en kurs av ifrågasatt slag.

Det synes därför svårt att tänka sig någon annan möjlighet, därest biblio-tekskurserna för nästa budgetår bortfalla, än att i de fall, då vederbörande bibliotekarie ej tidigare genomgått likartad kurs eller hans kompetens på annat sätt kunde anses styrkt, biblioteken skulle gå miste om den möjlighet till högre statsunderstöd, som enligt författningen skulle tillkomma bibliotek med kompetent personal. Denna utväg skulle komma att drabba ej blott bibliotek, som ha för avsikt att nästa gång ansöka om anslagsbelopp av den storlek eller natur, att det förutsatte kompetensprövning, utan även bibliotek, där tidigare dylikt understöd utgått, men där den förut anställda personalen måst avgå. Detta skulle med andra ord innebära, att anslag till kommuner och föreningar för biblioteksverksamhet skulle i vissa fall ej blott reduceras med 20 procent på grund av den allmänna reduktion, som i propositionen föreslagits, utan att dessutom ej ens de sålunda sänkta anslagen alltid skulle kunna utgå. Utom det ödesdigra sönderbrytande av en av grundprinciperna för nyorganisationen, som härav skulle bli en följd, skulle alltså inträda en av sakliga skäl omotiverad ojämnhet i anslagsvill-koren för olika bibliotek. Särskilt biblioteken i mindre städer och i sådana landsbygdskommuner, där förutsättningar finnas för sökande av tilläggs-understöd av här avsedd natur, men där frågan ännu ej kunnat ordnas lika fort som i åtskilliga något större städer, skulle drabbas av en dylik ojämnhet.

I hög grad önskligt är, att även i de återstående centralbiblioteksområdena kunde ordnas de för centralbibliotekens utnyttjande viktiga *3-dagarskurser*, som ovan under punkt 3 omnämnts, d. v. s. att, sedan under den närmaste tiden ytterligare 2 centralbibliotek godkänts, *4 dylika kurser* kunde anordnas.

Alldeles nödvändigt för genomförande av fjolårets omorganisation av skolbiblioteksväsendet med dess föreskrifter i syfte att främja en rationalisering av skolbiblioteksarbetet och dess kompetensprövning i vissa fall är beredande av någon utbildningsmöjlighet för skolbibliotekarier genom anordnande av särskilda *kurser för skolbibliotekarier*. Kurserna kunna göras avsevärt kortare än motsvarande kurser för personal vid folkbibliotek. Att läggningen av dessa kurser skulle något avvika från kurserna för personal vid folkbibliotek torde ligga i sakens natur. Stort utrymme borde givetvis även i detta fall ägnas åt genomgång av för resp. bibliotek betydelsefull litteratur, men därjämte borde, om syftet med de höjda skolbiblioteksanslagen skulle vinnas, stor vikt läggas vid diskussioner angående undervisningens anknytning till skolbiblioteken. Man torde kunna räkna med en reducering av omfånget till exempelvis 6 dagar. Två dylika kurser torde böra vara minimum.

De önskvärda kurserna äro alltså följande med nedannämnda kostnad, därest, i likhet med vad man tänkt sig i fråga om kurserna för lärare vid fortsättningskola, någon reducering av dagtraktamentet beräknas:

1 kurs om cirka 20 dagar	4 500 kr.
2 kurser om vardera 6 dagar (för skolbibliotekarier) à 1 800 kr.	3 600 »
4 kurser om 3 dagar (i anslutning till centralbibliotek) à 950 kr.	3 800 »

Samtliga kurser äro för uppbyggande och vidmakthållande av den nya organisationen av den allra största betydelse. Därest det är nödvändigt att reducera beloppet, torde detta emellertid med minst olägenhet för biblioteksväsendet i dess helhet kunna ske genom slopande av de 4 tredagarskurser, som planerats. Det för återstående kurser erforderliga beloppet skulle alltså bli cirka 8 000 kronor.

Anslagsbehovet under förslagsanslaget till folkbiblioteksväsendet för nästa budgetår torde ej vara lätt att med full säkerhet bedöma. Sannolikheten talar för att behovet på grund av lägre lokala tillskott kommer att väsentligt reduceras. Hur stark denna reduktion kommer att bli, torde emellertid vara svårare att på förhand bedöma. Det synes i själva verket synnerligen tveksamt, om någon höjning av anslaget utöver vad i statsverkspropositionen föreslagits kommer att erfordras, även om därur skulle utgå även 8 000 kronor till bibliotekskurser.

Med stöd av vad ovan anförts, får jag härmed hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att ur det ordinarie förslagsanslaget till folkbiblioteksväsendet må för budgetåret 1932/1933 utgå understöd till kurser för föreståndare för folk-, skol- och studiecirkelbibliotek med högst 8 000 kronor.

Stockholm den 22 januari 1932.

Wilhelm Björck.